

Список використаних джерел

1. Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції за № 576/28706 від 18 квітня 2016 р. (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства внутрішніх справ № 174 від 01.03.2017). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#n14>.

2. Євдокімова О. О. Специфіка формування психологічної стійкості у поліцейських у процесі професійної підготовки / О. О. Євдокімова // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. [за матеріалами III міжнародної науково-практичної конференції Харків, 24 травня 2018 року]. – нац. ун-т внутр. справ, Харків : ХНУВС, 2018 – С. 63–66.

3. Деликатный С. К., Половникова Ж. Ю., Прыгунов П. Я. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны / С. К. Деликатный, Ж. Ю. Половникова, П. Я. Прыгунов – К.: «Альфа-Щит», 1998. – 547 с.

4. Экман П. Психология лжи: Руководство по выявлению обмана в деловых отношениях, политике и семейной жизни / П. Экман – К.: Логос, 1999. – 224 с.

5. Попов С. В. Визуальное наблюдение / С. В. Попов – СПб: Издательство «Речь» совместно с издательством «Семантика-С», 2012. – 320 с.

6. Щекин Г. В. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешнему облику / Щекин Г. В. – М.: АРСИН ЛТД, 1996. – 693 с.

Рівчаченко Олена Анатоліївна,

*викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРАЦІВНИКАМИ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ

Негативні політичні та соціально-економічні процеси, що наразі відбуваються в нашій державі, призводять до підвищення криміналізації суспільства, збільшення кількості вчинення тяжких злочинів. Значна кількість злочинів залишається нерозкритими тільки тому, що від підозрюваних або обвинувачуваних не змогли одержати правдивих показань про обставини вчиненого злочину, способах приховання слідів, можливих співучасників тощо, тобто тих обставин і фактах, які могли б стати ключем до розкриття злочину. Отже, кількісні і якісні зміни злочинності вимагають вдосконалення роботи правоохоронних органів, розробки нових методів і методик боротьби зі злочинністю, виявлення осіб, причетних до правопорушень.

Проблемам застосування психологічних знань в процесі слідчої діяльності присвячено велику кількість наукових праць та розробок. Суттєвий вклад в розробку означених питань внесли такі вчені, як В.Г. Андросюк, Ю.М. Антонян, Л.М. Балабанова, В.Л. Васильєв, Ф.В. Глазирін, О.В. Дулов, М.І. Єнікєєв, Л.І. Казміренко, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, Д.П. Котов, В.Г. Лукашевич, В.С. Медведєв, І.О. Озерський, І.М. Охрименко, О.Р. Ратінов, О.М. Столяренко, Л.Б. Філонов, П.П. Цветков, Є.А. Черних та ін.

Ми цілком погоджуємось з думкою І.М. Охрименко та Г.О. Лузанової, які слушно зазначають, що робота слідчого, з точки зору психологічних показників, є найменш дослідженою галуззю професійної діяльності юриста, яка багато в чому ускладнює вирішення проблем її науково обґрунтованої організації. Вчені стверджують, що слідчий повинен мати достатній обсяг спеціальних знань, професійно значущі якості та властивості. Професійні ситуації зумовлюють потребу спрямування організаційно-психологічного забезпечення слідчої діяльності, а також професійно-психологічної підготовки її суб'єктів, адже висока психологічна культура та професіоналізм слідчих створюють сприятливі умови для використання знань професійних психологів у процесі вирішення завдань кримінального провадження [1, с. 90].

Процес розкриття злочинів досить складний та включає в себе, крім інших психологічних складових, і спеціально організований психологічний вплив на особу, яку підозрюють або обвинувачують у скоєнні злочинів, з метою отримання правдивих показань. Вважаємо, що необхідні передумови для подальшої розробки нових методик і технологій правомірного психологічного впливу на осіб, запідозрених у причетності до вчинення правопорушення, обумовлені аналізом стану проблем діагностики поведінки осіб, що заперечують свою провину, і одержання від них правдивих показань. Сьогодні ці проблеми придбали особливу гостроту для вчених-юристів, працівників оперативних служб і слідчих підрозділів Національної поліції і пов'язані з необхідністю відходу від фізичного насильства, неправомірного психологічного впливу при одержанні показань, що паралізує волю людини, позбавляє її свободи вибору поведінки та являє собою грубе порушення вимог законності. Це повинно стати кроком вперед в удосконаленні методів цивілізованого впливу на особистість з метою встановлення істини у справі.

В цілому, на наш погляд, якість професійної підготовленості працівників слідчих підрозділів значною мірою визначається вмінням працювати з людьми. Злочини часто носять прихований характер, ретельно підготовлюються, сліди, як правило, добре маскуються. У таких умовах успіх виявлення, розкриття й розслідування багато в чому залежить від уміння слідчих працівників продуктивно спілкуватися із громадянами, посадовими й іншими особами. Для психологічного контакту з особами, що володіють інформацією про вчинені злочини або такі, що готуються, мало мати юридичні знання, необхідна спеціальна психологічна підготовка. При підготовці до роботи з людьми

важливо навчитися передбачати можливі вчинки людини, орієнтуватися у властивостях її особистості. Засвоєні психологічні рекомендації являють собою сукупність засобів (підходів, принципів, прийомів) установлення психологічного контакту, довірчих відносин, психологічного та виховного впливу. Адже в процесі встановлення істини у справі, викриття винного, одержання його визнання про особисту участь у вчиненому, виявлення й подолання неправди, особливо важливо встановити те, що знає або може знати тільки певна особа. Слід зважати на те, що її поінформованість про подію злочину включає конкретні цілі, мотиви, обставини й деталі й, головне, факт безпосереднього здійснення нею певних злочинних дій. Саме все це приховується, маскується найбільше ретельно й створює труднощі для безпосереднього виявлення. Причини завзятого опору мають найсильніше мотиваційне значення, викликане страхом покарання, розголосу, побоюванням зіпсувати репутацію, соромом за вчинене тощо. При цьому, чим більше суспільна небезпека, вага злочинного діяння, тим інтенсивніше злочинець намагається ухилитися від відповідальності. Для цього винний змушений використовувати особливий психологічний і тактичний захист, що забезпечує збереження від видачі ним інформації й про факт особистої причетності до події, і про факт приховання їм цієї причетності. Одержати дані про ці факти – значить розкрити злочин. Для цього слід використовувати психологічно обґрунтовані, дієві психологічні методики, прийоми й технології. Але, як підкреслював видний вчений-психолог А.Р. Ратінов, в теорії кримінального процесу й на практиці, поведінці обвинувачуваного, манері поводитися, експресії, міміці, жестикуляції, інтонації й фізіологічним реакціям не надається ніякого доказового значення [2].

Оволодіння мистецтвом розуміти людей і управляти їхньою поведінкою забезпечує зростання професійної майстерності слідчих працівників Національної поліції. На жаль, аналіз підручників для підготовки слідчих працівників та навчальної криміналістичної літератури показав, що викладені в них навчальні матеріали не гарантують майбутньому працівнику грамотно будувати психологічні стратегії отримання правдивої інформації від учасників кримінального процесу в ході отримання професійної освіти. Такі знання набуваються тільки з досвідом практичної роботи, на що витрачається кілька років. Отже, в рамках спеціальної психологічної підготовки працівників слідчих підрозділів слід приділяти належну увагу формуванню вмінь візуальної психодіагностики поведінки людини, вмінь правильної інтерпретації невербальної поведінки, виявлення прихованої інформації та подолання неправди, застосуванню спеціальних прийомів встановлення та розвитку психологічного контакту та довірчих відносин, що є головним резервом підвищення продуктивності слідчої діяльності.

Таким чином, існує нагальна потреба збільшення кількості навчальних годин з дисципліни «Професійно-психологічна підготовка» для майбутніх працівників слідчих підрозділів Національної поліції,

проведення практичних навчальних занять за допомогою інтерактивних технологій, проведення комплексних тактичних навчань для повноцінного формування навичок застосування психологічних знань в процесі здійснення слідчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Охріменко І.М., Лузанова Г.О. Організаційно-психологічні особливості професійної компетентності слідчого як суб'єкта призначення судово-психологічних експертиз / І.М. Охріменко, Г.О. Лузанова // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. Серія ПРАВО. Випуск 28. – Том 3. – С. 86–90.

2. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей. – М., 1967.

Юрченко-Шеховцова Тетяна Іванівна,
науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем психологічного забезпечення та
психофізіологічних досліджень Національної
академії внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Для ефективного виконання професійної діяльності правоохоронець повинен володіти певним «арсеналом» психологічних професійно-важливих якостей. Вивчення професійно-психологічних якостей, в тому числі, характерологічних особливостей особистості правоохоронця завжди відзначалось актуальністю та окреслювало своєрідність об'єкту дослідження багатьох науковців. Урахування результатів вивчення характерологічних особливостей правоохоронця надавало можливість психологу прогнозувати його поведінку в екстремальних ситуаціях [1, с. 12]; планувати подальші заходи роботи з ним (психопрофілактичні, психокорекційні тощо).

Важливо вивчати характерологічні особливості сучасних правоохоронців з метою подальшого прогнозування їх ефективності при виконанні службових завдань, а також для розвитку необхідних якостей, що відповідають вимогам професії.

В рамках дисертаційної роботи нами було проведено вивчення характерологічних особливостей груп поліцейських за допомогою опитувальника Реймонда Кеттелла, який висував припущення, що риси особистості як деякі гіпотетичні психічні структури визначають поведінку індивідуума [2, с. 170].

Аналіз результатів дослідження був здійснений відповідно попередньому розподілу піддослідних на три групи за стажем роботи у правоохоронних органах: перша група – зі стажем до 3-х років, друга група – від 3 до 10 років, третя група – понад 10 років служби. Отримані (за Р. Кеттеллом) показники свідчать про те, що більшості поліцейських притаманні наступні системні якості: